

37. Hayat bilgisi ve çocuk edebiyatı bağlamında yapılan araştırmalara yönelik bir meta-sentez çalışması¹

Yıldıray AYDIN²

APA: Aydın, Y. (2024). Hayat bilgisi ve çocuk edebiyatı bağlamında yapılan araştırmalara yönelik bir meta-sentez çalışması. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö14), 686-701. DOI: 10.29000/rumelide.1454561.

Öz

İlkokul eğitiminde bireyin kendini tanıması, içinde yaşadığı toplumu kültürü ve kuralları ile fark etmesi, çevreye ve doğaya duyarlı olması, kendisini evde, okulda ve yakın çevresinde sağlıklı ve güvende hissetmesi hayat bilgisi dersi ile olmaktadır. Bu yüzden bu dersin öğretimi önemlidir. Bu dersin öğretiminde etkili olduğu ve öğrenmenin kalıcılığını sağladığı için güncel yaklaşımlardan veya disiplinlerden faydalanılmaktadır. Bu bağlamda hayat bilgisi öğretiminde yararlanılabilecek olan alanlardan biri çocuk edebiyatıdır. Çocuk edebiyatı ürünleri yardımıyla hayat bilgisi öğretimine katkı verilebilir. Bu nedenle bu araştırmanın amacı hayat bilgisi öğretiminde çocuk edebiyatından nasıl faydalandığını ortaya koymaktır. Bu bağlamda araştırma meta-sentez yöntemi ile yürütülmüştür. Öncelikle araştırma soruları belirlenmiştir. Sonrasında dahil etme ve dışarıda tutma ölçütleri oluşturulmuştur. Bu ölçütlere göre “Dergi Park Akademik”, “YÖK Ulusal Tez Merkezi” ve “Google Scholar” veri tabanları üzerinden hayat bilgisi öğretiminde çocuk edebiyatından faydalanmaya yönelik yapılan dokuz farklı araştırmaya ulaşılmış ve meta-senteze dahil edilmiştir. Ortak kod/temaların oluşturulmasında alan yazında geçen hayat bilgisi öğretimi ve boyutlarından faydalanılmıştır. Hayat bilgisi öğretiminin boyutları olan değer, beceri, ünite-kazanım, kavram ve yöntem başlıkları altında veriler çözümlenmiştir. Sentezleme süreci 10 Eylül 2023-13 Ocak 2024 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Meta-sentez sonucunda hayat bilgisi öğretiminin değer, beceri, ünite-kazanım, kavram ve yöntemin güçlendirilmesi boyutlarında çocuk edebiyatından faydalanılabileceği ortaya çıkmıştır. Bu sonuç ilkökul eğitiminde görev alan sınıf öğretmenlerinin tasarladığı öğretim sürecine çocuk edebiyatı ürünlerinin kullanımının katkı vereceğini ortaya koymaktadır. Fakat bu katkının ne düzeyde olabileceği bu araştırmalarda belirtilmemiştir. Bu nedenle hayat bilgisi öğretiminde çocuk edebiyatı ürünlerinin kullanımına yönelik nitel boyutu olan daha çok deneysel araştırma yapılması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Hayat bilgisi, çocuk edebiyatı, ilkökul

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %10

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 15.01.2024-**Kabul Tarihi:** 20.03.2024-**Yayın Tarihi:** 21.03.2024; **DOI:** 10.29000/rumelide.1454561

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Tarafli Körleme

² Dr., Milli Eğitim Bakanlığı / Dr., Ministry of National Education (Bursa, Türkiye), yildirayaydin48@gmail.com, **ORCID ID:** 0000-0001-8848-7463, **ROR ID:** https://ror.org/00jga9g46, **ISNI:** 0000 0001 2179 4856, **Crossreff Funder ID:** 501100013898

A meta-synthesis study on research conducted in the context of life sciences and children's literature³

Abstract

In primary school education, the individual gets to know himself, realize the society he lives in with its culture and rules, be sensitive to the environment and nature, and feel healthy and safe at home, at school and in his immediate surroundings, through life sciences lessons. That's why teaching this course is important. Current approaches or disciplines are used in teaching this course because they are effective and ensure the permanence of learning. In this context, one of the areas that can be used in teaching life sciences is children's literature. Contribution to life science teaching can be made with the help of children's literature products. Therefore, the aim of this research is to reveal how children's literature is used in teaching life sciences. In this context, the research was conducted with the meta-synthesis method. First of all, research questions were determined. Inclusion and exclusion criteria were then established. According to these criteria, 9 different studies on the use of children's literature in teaching life sciences were accessed through the "Dergi Park Akademik", "YÖK National Thesis Center" and "Google Scholar" databases and were included in the meta-synthesis. Life science teaching and its dimensions in the literature were used to create common codes/themes. Data were analyzed under the headings of value, skill, unit-achievement, concept and method, which are the dimensions of life science teaching. The synthesis process took place between September 10, 2023 and January 13, 2024. As a result of the meta-synthesis, it has been revealed that children's literature can be used in strengthening the values, skills, unit-acquisitions, concepts and methods of life science teaching. This result reveals that the use of children's literature products will contribute to the teaching process designed by primary school teachers. However, the extent of this contribution is not specified in these studies. For this reason, it is recommended to conduct more experimental research with a qualitative dimension on the use of children's literature products in teaching life sciences.

Keywords: Life sciences, children's literature, primary school

1.Giriş

Bireyin ilkokul eğitiminde hayatı birey ve toplum bağlamında tanınmasını, hayata uyumunu kolaylaştırmasını ve yaşamla bütünleşmesini sağlayan derslerden biri hayat bilgisidir. Bu anlamda bu dersin öğretim programının hedeflerine ulaşması önemlidir. Alan yazın incelendiğinde hayat bilgisi dersi öğretiminin değer eğitimi, beceri eğitimi, ünite-kazanımların öğretimi ve kavram öğretimi boyutlarından oluştuğu görülmektedir (Aktepe ve Gündüz, 2021; Girmen, 2017; Gürdoğan Bayır, 2017; Ulusoy, 2017; Ünlü ve Kaşkaya, 2018; Kaşkaya, 2018; Altıntaş ve Yorulmaz, 2018; Uzunkol, 2021). Bu boyutların öğretimi sürecinde birçok güncel disiplin, yaklaşım, yöntem, teknik veya araç-gereçlerden

³ **Statement:** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received – İntihal / Rate: %10

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, Article Registration Date: 15.01.2024-Acceptance Date: 20.03.2024-Publication Date: 21.03.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1454561

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

yararlanılmaktadır. Bu bağlamda alan yazın incelendiğinde hayat bilgisi öğretiminde genel olarak Web 2.0 araçlarından (Altıntaş ve Yorulmaz, 2018; Aktay, 2021), yavaş geçişli animasyondan (Atalay, 2021), otantik öğrenme yaklaşımından (Karaçoban, 2021), tersyüz sınıf modelinden (Kaya, 2021), yaratıcı dramadan (Balbağ, 2021), okul dışı öğrenme ortamlarından (Gündoğan, 2021), storyline uygulamalarından (Kılıç, 2021), belirli gün ve haftalardan (Kılıç, 2018) faydalandığı görülmektedir. Bu dersin öğretiminde birden çok disiplin, yaklaşım, yöntem veya teknikten faydalanılıyor olması, dersin doğası gereği disiplinlerarasılık özelliği taşımasından kaynaklanmaktadır. Çünkü hayat bilgisi dersi İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi, matematik, görsel sanatlar, beden eğitimi, oyun ve Türkçe derslerinin çıkış noktasını oluştururken, aynı zamanda sosyal bilgiler ile fen bilimleri derslerinin temelini oluşturmaktadır (Gültekin ve Özenç İra, 2021). Hayat bilgisi dersi öğretimi amacıyla disiplinler arası yaklaşımdan faydalanmak, dersin hedeflerine ulaşmayı kolaylaştırmakta ve öğrenmenin kalıcılığına katkı vermektedir. Bu dersin disiplinlerarasılık özelliğinden yola çıkılarak öğretim boyutlarında yararlanılabilecek alanlardan biri de çocuk edebiyatıdır.

Çocuk edebiyatı, öncelikle çocuk okurlar için edebi ürünler üretmeyi, üretilen her edebi üründe sosyal-kültürel mekân olarak çocukluğu yansıtmayı, edebiyat-sanat niteliğini öne çıkarmayı, çocuğun kendisini, çevresini, ülkesini ve dünyayı tanımasını ve anlamlandırmasına katkı vermeyi ve çocuklarda okuma kültürünün oluşmasını sağlayan bir alandır (Şirin, 2022). Çocuk edebiyatı, okul öncesi dönemle başlayıp, lise dönemini de kapsayan bir yaşam diliminde, çocukların dil gelişimi özelliklerine uygun olacak şekilde onların düşünce ve duygu dünyalarını sanatsal boyutu olan görsel ve dilsel iletilerle zenginleştirme, beğeni düzeylerini yükseltme amacını taşımaktadır (Sever, 2019). Ayrıca çocuk edebiyatı, çocuğun bilişsel, sosyal, duygusal gelişimini destekleyip, çocuğun kendini ifade etmesine, hayal gücü gelişimine, sosyal problem çözüme ve eleştirel düşünme becerisinin gelişimine, sanatsal ve estetik bakış açısını oluşturmaya da katkı vermektedir. Bu süreçte ise merkezde çocuk vardır. Çünkü modern çocuk edebiyatında yer alan çocuğa görelilik, çocuk bakışı ve çocuk gerçekliği kavramları çocuklar için üretilecek metinlerin nitelikli bir çocuk edebiyatı ürünü özelliği taşımasının anahtarı konumundadır (Şirin, 2022). Hayat bilgisi dersinin de merkezinde çocuk yer almaktadır. Bu dersin temel amacı çocuğun evde, okulda, çevrede, doğada ve ülkede güvenli ve sağlıklı bir hayat yaşaması için gerekli olan bilgi, beceri, değer ve davranışı kazandırmaktır. Bu öğreticilik yönüyle hayat bilgisi dersi çocuk edebiyatından farklılaşmaktadır. Çocuk edebiyatının öğreticilik gibi bir amacı yoktur, bu görev ders kitaplarıdır (Sever, 2019). Ancak çocuk edebiyatı ürünleri ile hayat bilgisi dersi öğretimine katkı verilebilir. Bu nedenle hayat bilgisi dersi konularının öğretiminde çocuk edebiyatı konulu çalışmaların genel olarak neye odaklandığı ve nasıl bir yöne evrildiğinin belirlenmesi araştırmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu çıkış noktasına yönelik alan yazında yapılmış olan çalışmaların varlığı araştırıldığında Kodan ve Kara'nın (2021) genel olarak sınıf eğitimi alanında çocuk edebiyatı ile ilgili çalışmaların meta-sentezini yaptığı görülmüştür. Doğrudan bu araştırmanın amacı ile örtüşen bir araştırmaya rastlanılmamış olması da araştırmanın önemini ortaya koymaktadır. Yapılan tüm bu değerlendirmeler bağlamında bu araştırmanın amacı hayat bilgisi öğretiminde çocuk edebiyatından nasıl faydalandığını/faydalanılabileceğini belirlemektir. Bu amaç kapsamında belirlenen araştırma soruları aşağıda yer almaktadır.

1. Hayat bilgisi öğretiminde çocuk edebiyatından faydalanmaya yönelik yapılmış araştırmalar nasıldır?
2. Çocuk edebiyatı hayat bilgisi öğretiminde hangi boyutlarında öne çıkmaktadır?

3. Hayat bilgisi öğretiminde çocuk edebiyatından faydalanmaya yönelik yapılan çalışmaların verileri bağlamında üretilen öneriler nasıldır?

2.Yöntem

Bu araştırmanın amacı hayat bilgisi öğretiminde çocuk edebiyatından faydalanmaya yönelik yapılan araştırmaların eğilimini, kapsamını belirlemek olduğu için yöntemi de meta-sentez olarak belirlenmiştir. Meta-sentez, belirli bir konu alanında yapılan araştırmaların nitel bulgularının; incelenmesi, yorumlanması, değerlendirilmesi, farklı ve benzer yönlerinin ortaya konulması ve bu bağlamda çıkarımlar yapılmasıdır (Polat ve Ay, 2016). Meta-sentez çalışması için yeterli olan araştırma sayısı 8-12 arasında değişmektedir (Bondas ve Hall, 2007). Bu çalışmada ise dahil edilme ve dışarıda tutma ölçütleri kapsamında bir adet tam metin bildiri, dört adet makale, üç adet yüksek lisans tezi ve bir adet doktora tezi olmak üzere dokuz farklı araştırma incelenmiştir. Meta-sentez çalışmasının altı farklı aşaması bulunmaktadır. Meta-sentez çalışmasının aşamaları aşağıda sunulmuştur (Aspfors ve Fransson, 2015):

1. Araştırma konusunun ve sorularının belirlenmesi.
2. İncelenecek olan çalışmaların anahtar kavramlar bağlamında dahil edilme ve dışarıda tutma ölçütlerinin belirlenmesi.
3. Araştırmaların dahil edilme ve dışarıda tutma ölçütlerine göre belirlenmesi ve araştırmalara ait kısa bilgilerin tablollaştırılması.
4. İlgili çalışmalara ulaşılması, ulaşılan çalışmaların araştırma soruları kapsamında okunması ve gerekli notların alınması.
5. Verilerin çözümlenmesi/temaların oluşturulması.
6. Temalar bağlamında elde edilen bulguların sentezlenerek yeni çıkarımlar yapılması.

Bu çalışma yukarıda belirtilen aşamalar bağlamında yürütülmüştür.

Araştırma Soruları

1. Hayat bilgisi öğretiminde çocuk edebiyatından faydalanmaya yönelik yapılmış araştırmalar nasıldır?
2. Çocuk edebiyatı hayat bilgisi öğretiminde hangi boyutlarında öne çıkmaktadır?
3. Hayat bilgisi öğretiminde çocuk edebiyatından faydalanmaya yönelik yapılan çalışmaların verileri bağlamında üretilen öneriler nasıldır?

Ulaşılan Çalışmaların Meta-Senteze Dahil Edilme ve Dışında Tutma Ölçütleri

1. Çalışma hayat bilgisi eğitimi alanında ve çocuk edebiyatı ile ilişkili yapılmış olmalıdır.
2. Çalışmanın başlığında hayat bilgisi ve çocuk edebiyatı kavramlarının geçmesi önceliktir.

3. Çalışmanın başlığı ile anahtar kelimelerde “Hayat bilgisi, çocuk edebiyatı, çocuk kitapları, çocuk dergisi vb.” yer almalıdır.
4. Çalışmalar nitel yöntem ile yürütülmüş olmalıdır.
5. Dahil edilen çalışma karma yöntemle yürütülmüş olsa bile nitel bulguları analize alınacaktır.
6. Çalışmaların başlığında hayat bilgisi ve çocuk edebiyatı kavramları yer almasa bile içerikte hayat bilgisi ve çocuk edebiyatı ile ilişkili yürütülmüş olması yeterlidir.
7. Araştırma hayat bilgisi ve çocuk edebiyatı alanında yapılmış olsa bile nicel yöntem ile yürütülmüş ise araştırma dışında bırakılmıştır.
8. Tüm dahil etme ölçütlerini sağlamış olsa da çalışma grubu hakkında detaylı bilgi verilmediyse araştırma dışında bırakılmıştır.

Yukarıda yer alan ölçütler dahilinde araştırmaya dahil edilen çalışmalar tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo1. Araştırma kapsamına giren çalışmalar

Araştırmanın kodu	Yazarı ve Yılı	Türü	Yöntemi	Çalışma Grubu	Amacı
A1	Uçuş, Demirbaş, Gafa, Yıldız ve Sönmez (2017)	Makale	Nitel araştırma, doküman incele yöntemi	6-9 yaş grubuna uygun 300 farklı çocuk kitabı	Hayat bilgisi öğretim programı içeriğinin çocuk kitaplarında yer alma durumunu belirlemektir.
A2	Öksüz, Keskin ve Çetinkaya (2018)	Makale	Nitel araştırma, durum çalışması	Okulöncesi grubuna uygun 15 farklı resimli çocuk kitabı	Hayat bilgisi öğretim programında yer alan değerlerin 15 farklı resimli çocuk kitabında yer alma durumunu belirlemektir.
A3	Yıldırım ve Dayan (2019)	Tam Metin Bildiri	Nitel araştırma, doküman incele yöntemi	2 farklı 3. sınıf hayat bilgisi ders kitabı	3. Hayat bilgisi ders kitabında yer alan 20 farklı metnin çocuk edebiyatı izlek-tema bağlamında incelemektir.
A4	Kurt (2019)	Yüksek lisans tezi	Nitel araştırma, doküman incele yöntemi	6-10 yaş grubuna uygun 104 farklı çocuk kitabı	Hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan değerlerin 6-10 yaş çocuk kitaplarında yer alma durumunu belirlemektir.
A5	Gülcü ve Küçükkaragöz (2021)	Makale	Nitel araştırma, durum çalışması/örnek olay deseni	60 sınıf öğretmeni	Hayat bilgisi konularının öğretiminde çocuk edebiyatı ile yapılandırılmış drama yöntemi üzerine sınıf öğretmenlerinin görüşlerini belirlemektir.

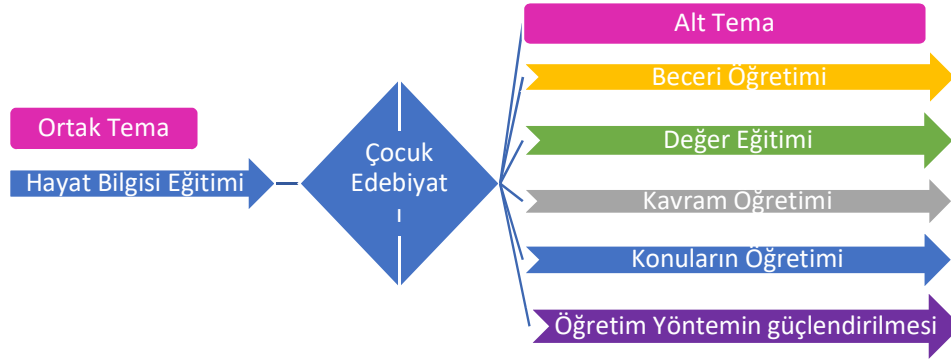
A6	Taşkın (2022)	Yüksek lisans tezi	Nitel araştırma, doküman incele yöntemi	241 farklı çocuk kitabı	Hayat bilgisi öğretim programı içeriğinin çocuk kitaplarında yer alıp almama durumunu belirlemektir.
A7	Yerli (2022)	Yüksek lisans tezi	Nitel araştırma, doküman incele yöntemi	12 farklı TRT çocuk dergisi	Hayat bilgisi öğretim programı içeriğinin TRT çocuk dergisinde yer alıp almama durumunu belirlemektir.
A8	Takak (2022)	Doktora tezi	Nitel araştırma, eylem araştırması	47 sınıf öğretmeni ve 32 ilkokul öğrencisi	Hayat bilgisi öğretiminde örnek olay yöntemi içinde çocuk edebiyatından faydalanmanın etkisini belirlemektir.
A9	Çiğdemir (2023)	Makale	Karma yöntem, nitel veriler	78 ilkokul 3. sınıf öğrencisi	3. sınıf hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan kavramların öğretiminde çocuk edebiyatının etkisini belirlemektir.

İlgili Çalışmalara Ulaşılması ve Okunması

Araştırmanın amacı ve soruları kapsamında “Dergi Park Akademik”, “YÖK Ulusal Tez Merkezi” ve “Google Scholar” veri tabanlarından toplamda 15 farklı ilgili araştırmaya erişilmiştir. Bu araştırmalardan dördü (Bozkurt, 2019; Deliveli, 2020; Kodan ve Kara, 2021; Takak ve Kabapınar, 2022) dahil etme ölçütlerinden ilk üçünü, ikisi de (Durmaz, Topçam, Sönmez ve Baysal, 2023) dördüncü dahil etme ölçütünü taşımadığı için meta-sentez çalışması dışında bırakılmıştır. Geriye kalan dokuz farklı araştırma dahil etme ve dışarıda tutma ölçütlerinin tamamını taşımaktadır. Böylelikle meta-sentez kapsamında dokuz farklı araştırma incelenmiştir. İnceleme sırasında her bir çalışma baştan sona kadar “Hayat bilgisi eğitiminde çocuk edebiyatından nasıl faydalanılmıştır? Hayat bilgisi eğitiminde çocuk edebiyatının rolü nedir? Hayat bilgisi eğitiminde çocuk edebiyatının rolü üzerine nasıl bir bakış açısı sunulmaktadır? Bu bakış açısı sunulurken betimsel mi yoksa deneysel mi çalışmalar yapılmış?” vb. sorular kapsamında okunmuştur. Okuma sırasında bu soruların cevapları pdf okuyucu programının açıklama ekle butonu yardımıyla metin üzerine eklenmiştir. İlk okuma süreci tamamlandıktan sonra verilerin analizi aşamasına geçilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi/Temaların Oluşturulması

Dahil etme ve çıkarma ölçütlerine göre analiz için belirlenen çalışmalar hayat bilgisi eğitimi alan yazınında geçen haliyle hayat bilgisi öğretimi ortak tema, hayat bilgisi öğretimin boyutları ise alt tema olacak şekilde belirlenmiştir. Veriler belirlenen bu ortak tema ve alt temalar bağlamında çözümlenmiş, çalışmaların farklı ve benzer yönleri, birbirleriyle ilişkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Hayat bilgisi öğretiminde çocuk edebiyatından nasıl faydalandığını göstermek amacıyla oluşturulan ortak tema ve alt temalar şekil 1’de sunulmuştur.

Şekil 1. Senteze dair tema/alt temalar

Güvenirlilik ve Geçerlik

Bu çalışmada geçerlik ve güvenilirliği sağlamak için Aspfors ve Fransson'ın (2015) önerdiği hususlar dikkate alınmıştır. Bu kapsamda araştırmanın amacı ve soruları net bir şekilde açıklanmıştır. Bulguların geçerliği için verilerin toplanması süreci ve dahil etme/dışarıda tutma ölçütleri detaylı bir şekilde ifade edilmiştir. Araştırmaların ulaşıldığı veri tabanı bilgileri paylaşılmıştır. Araştırmalara dair detaylı bilgiler tablo 1'de sunulmuştur. Verilerin analizi tamamlandıktan sonra akran okuyucu desteği alınmıştır. Bu sayede verilere ve analize dair yorum ve çıkarımların kontrolü sağlanmıştır. Araştırmanın sentezleme süreci 10 Eylül 2023-13 Ocak 2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Araştırmacının Rolü ve Etik Durum

Nitel araştırmalara eğilimi olan araştırmacı öncelikle kavramsal bir çözümleme olan meta-sentez yöntemini anlamaya ve kullanımına yönelik okumalar yapmıştır. Bu kapsamda toplam 12 farklı araştırma makalesi incelemiştir. Bu makalelerden altısı meta-sentez yöntemine yönelik kuramsal bilgileri içermektedir (Aspfors ve Fransson, 2015; Bondas ve Hall, 2007; Güneş ve Erdem, 2022; Polat ve Ay, 2016; Tekindal ve Tonbalak, 2021; Toker, 2022). Altı makale ise meta-sentez yöntemi kullanılarak yapılan çalışmalardan oluşmaktadır (Aküzüm ve Özmen, 2013; Bekiroğlu ve Ütkür-Güllühan, 2022; Elçiçek, 2022; Herdem ve Ünal, 2018; Kaya, 2023; Yıldız ve Kılıç, 2018). Araştırmanın planlanmasından uygulanmasına, raporlaştırılmasına kadar tüm aşamaları araştırmacı yürütmüştür. Sadece verilerin analizi bölümünde akran okuyucu desteği almıştır. Tüm aşamalarda bilimsel etik durumu dikkate alınmış, etik ihlal oluşturacak hiçbir eylemde bulunulmamıştır.

3. Bulgular

Birinci araştırma sorusunu cevaplandırmaya dair bulgular

Senteze dahil edilen araştırmaların verileri kapsamında öncelikle "Hayat bilgisi öğretiminde çocuk edebiyatından faydalanmaya yönelik yapılmış araştırmalar nasıldır?" sorusunun cevabı aranmıştır. Bu kapsamda meta senteze dahil edilen araştırmalar hayat bilgisi öğretiminin değer, beceri, kavram, ünite/kazanımlar ve yöntem boyutlarında çözümlenmeye çalışılmıştır.

Değerler eğitimi

A1 kodlu araştırmada 2015 Hayat bilgisi öğretim programında yer alan değerlerin 6-9 yaşa uygun 300 farklı çocuk kitabında yer alma durumu incelenmiştir. Bu bağlamda çocuk kitaplarında en sık yer verileden en aza doğru yer verilen değerlerin “*sevgi, doğa sevgisi, yardımlaşma, dayanışma, sorumluluk, saygı, çalışkanlık, paylaşma, hoşgörü, merhamet, özgüven, doğruluk, dürüstlük, güven, misafirperverlik, sabır, adalet, bilimsellik, vatanseverlik ve estetik*” olduğu ortaya çıkmıştır.

A2 kodlu araştırmada 2017 Hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan değerlerin 15 farklı resimli çocuk kitabında yer alma durumu incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda 15 farklı resimli çocuk kitabında en sık yer verileden en az yer verilene doğru değerlerin “*paylaşma, sevgi, estetik, yardımseverlik, hoşgörü, dostluk, aile birliğine önem verme, güven, çalışkanlık, sorumluluk, bilimsellik, merhamet, saygı, dayanışma, özgüven, sabır, vicdanlı olma, kültürel mirasa duyarlılık, doğal çevreye duyarlılık, dürüstlük, vefalı olma, bağımsızlık, adalet, misafirperverlik*” olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu çocuk kitaplarında vatanseverlik değerine hiç yer verilmediği de belirlenmiştir.

A4 kodlu araştırmada ise 2018 hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan 10 kök değerlerin 6-10 yaş 104 çocuk kitabında yer alma durumu sorgulanmıştır. Bu sorgulama sonucunda 104 çocuk kitabından 26’sında hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan 10 kök değerden hiçbirine yer verilmediği tespit edilmiştir. 78 çocuk kitabında ise en çok yer verileden en aza yer verilene doğru değerlerin “*yardımseverlik, sevgi, dostluk, sorumluluk, dürüstlük, saygı, özdenetim, sabır, adalet ve vatanseverlik*” olduğu görülmüştür.

A6 kodlu araştırmanın bir boyutunda 2018 hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan 10 kök değerlerin çocuk kitaplarında yer verilme durumu incelenmiştir. Bu kapsamda incelenen 241 kitabın 83’ünde *sevgi* değerine, 70’inde *saygı* değerine, 68’inde *sorumluluk* değerine, 46’sında *yardımseverlik* değerine, 31’inde *dostluk* değerine, 21’inde *vatanseverlik* değerine, 10’unda *öz denetim* değerine, sekizinde *sabır* değerine, dördünde *dürüstlük* değerine yer verildiği belirlenmiştir.

A7 kodlu araştırmada ise TRT Çocuk dergisinin 12 farklı sayısında 2018 hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan 10 kök değerlerin yer alma durumu incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda TRT Çocuk dergisinde en çok yer verileden en az yer verilene doğru değerlerin “*sevgi, sorumluluk, dürüstlük, özdenetim, dostluk, yardımseverlik, saygı, vatanseverlik, adalet ve sabır*” olduğu ortaya çıkmıştır.

A8 koldu araştırmanın durum tespiti aşamasında 47 farklı öğretmenin görüşleri bağlamında çocuk edebiyatı ürünlerine ilkökul derslerinde yer verilip verilmeme durumları gerekçeleri ile açıklanmaya çalışılmıştır. 14 öğretmenin Hayat Bilgisi dersinde çocuk edebiyatı ürünlerinden olan öykülerden ders çıkarma, değerler eğitiminde, empati kurma boyutlarında faydalandığı ortaya çıkmıştır.

Hayat bilgisi öğretiminin değer eğitimi boyutunda çocuk edebiyatından faydalanmaya yönelik yapılan araştırmalar birlikte değerlendirildiğinde, A1 kodlu araştırmada 2015 hayat bilgisi öğretim programından yer alan değerlerin, A2, A4, A6 ve A7 kodlu araştırmalarda ise 2018 hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan 10 kök değerlerin içerik, kapsam yönünden çocuk kitaplarında ya da dergilerde yer alıp almama durumunun incelendiği görülmüştür. Temel anlamda içerik karşılaştırması yapılmıştır. Fakat incelenen kitaplarda içerik olarak yer alan değerlerin, çocuklara değer kazandırma sürecindeki etkisi deneysel olarak incelenmemiştir. Bu durum bu araştırmaların ortak yönü olarak zayıf

kaldığı değerlendirilen boyutunu oluşturmaktadır. Ayrıca dikkat çeken bir başka nokta ise 10 kök değerden biri olan vatanseverliğin, A1 kodlu araştırmada incelenen 300 farklı çocuk kitabında en az yer verilen değer, A2 kodlu araştırmada ise incelenen 15 farklı resimli çocuk kitabında hiç yer verilmeyen değer, A4 kodlu araştırmada incelenen 104 kitabın 26'sında hiç yer almayan ve geriye kalan 78 çocuk kitabında da en az yer alan değer, A6 kodlu araştırmada incelenen 241 çocuk kitabından 21'inde yer alan değer, A7 kodlu araştırmada ise incelenen 12 farklı çocuk dergisinde en az yer alan değer olmasıdır. Bu tespit, vatanseverlik değerini kapsayan çocuk kitapları veya dergilerinin az olduğu yorumunu doğurabilir fakat çocuk kitabı yazarları vatanseverlik değerini çocuk kitapları aracılığıyla aktarmanın, fark ettirmenin zor olacağını düşünmüş olabilirler. Bu anlamda çocuk kitaplarında vatanseverlik değerine hiç yer verilmemesinin ya da çok az yer verilmesinin nedenleri araştırmacılar için bir çıkış noktası olabilir. Bu araştırmaların verilerinin analizinden ortaya çıkan bir başka nokta ise incelenen bu değerlerin genel geçer kabul gören veya Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanmış olan tanımların incelenip incelenmediğinin bilinmemesidir. İncelenen değerlerin göstergelerinin neler olduğu bilinmemektedir. Bu anlamda da karşılaştırma yapılırken değerlerin çocuk kitaplarında yer alıp alamama durumları farklılık göstermiş olabilir.

Bu iki çalışmada da değerlerin yer aldığı kitapların detaylı bir şekilde tanıtımı yapılmıştır. Bu durumun değer eğitiminde çocuk edebiyatından faydalanmak isteyen eğitimciler için kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

Beceri eğitimi

A1 kodlu araştırmada 2015 Hayat bilgisi öğretim programında yer alan becerilerin 6-9 yaşa uygun 300 farklı çocuk kitabında yer alıp almama durumu incelenmiştir. Bu kapsamda incelenen 300 farklı çocuk kitabında yer alan hayat bilgisi dersi becerileri sıklık durumuna göre en çoktan en aza doğru “gözlem, iletişim, sorun çözme, karar verme, iş birliği, kendini koruma, araştırma, doğayı koruma, değişim ve sürekliliği algılama, girişimcilik, mekânı algılama, kendini tanıma, sağlığını koruma, sosyal katılım, öz yönetim, dengeli beslenme, kişisel bakım, kaynakların kullanımı, kurallara uyma, millî ve kültürel değerleri tanıma, zaman yönetimi, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma” olarak belirlenmiştir.

A5 kodlu araştırmada ise sınıf öğretmenlerinin görüşleri bağlamında hayat bilgisi dersi konularının öğretiminde çocuk edebiyatı ile yapılandırılmış drama çalışmalarının öğrencilerde en çoktan en aza doğru “yaratıcı düşünme, kendini ifade etme, dil becerileri, empati, iletişim, sosyal beceriler/ sosyalleşme, özgüven, işbirliği/birlikte çalışma, problem-sorun çözme, rol yapma-canlandırma/taklit, anlama/dikkat/ algılama, kendini tanıma/farkındalık, sorumluluk, karar verme-alma, geniş bakış açısı, toplum bilinci/arkadaşlık, kurallara uyma, psiko-motor gelişme, bilişsel - duyuşsal gelişme, eleştirel düşünme, zaman yönetimi, duygu hâkimiyeti, edebiyata karşı ilgi/merak, analitik düşünme, hayal gücünü geliştirme, düşünme becerisi, yaparak yaşayarak öğrenme, bütünsel gelişme, aktif olma, öz denetim/öz yönetim, hoşgörü/duyarlılık, yorumlama, dayanışma” becerilerini geliştirebileceği öngörülmektedir.

A6 kodlu araştırmanın bir boyutunda 2018 hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan becerilerin çocuk kitaplarında yer verilme durumu incelenmiştir. Bu inceleme kapsamında 241 kitabın 47'sinde doğayı koruma becerisine, 30'unda işbirliği becerisine, 29'unda sağlığını koruma becerisine, 26'sında sosyal katılım becerisine, 24'ünde mekânı algılama becerisine, 23'ünde iletişim becerisine, 23'ünde gözlem becerisine, 21'inde kurallara uyma becerisine, 18'inde sorun çözme becerisine, 14'ünde millî ve kültürel değerleri tanıma becerisine, 13'ünde araştırma becerisine, 13'ünde kendini koruma becerisine,

13'ünde *kendini tanıma* becerisine, 11'inde *dengeli beslenme* becerisine, dokuzunda *öz yönetim* becerisine, sekizinde *kaynakların kullanımı* becerisine, altısında *kariyer bilinci geliştirme* becerisine, altısında *değişim ve sürekliliği algılama* becerisine, beşinde *bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma* becerisine, dördünde *kişisel bakım* becerisine, üçünde *karar verme* becerisine, birinde *zaman yönetimi* becerisine yer verildiği belirlenmiştir. Fakat 241 kitabın hiçbirinde *girişimcilik* becerisine rastlanmamıştır.

A7 kodlu araştırmada da 2018 yılı Hayat Bilgisi dersi öğretim programında yer alan 23 temel yaşam becerisinin 12 farklı TRT Çocuk dergisinde yer alma durumu sorgulanmıştır. Bu sorgulama kapsamında TRT Çocuk dergilerinde yer alan becerilerin en çoktan en aza doğru “*araştırma, değişim ve sürekliliği algılama, gözlem, sorun çözme, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma, karar verme, öz yönetim, sosyal katılım, zaman yönetimi, iş birliği, mekanı algılama, kurallara uyma, kariyer bilinci geliştirme, milli kültürel değerleri tanıma, iletişim, girişimcilik, kaynakların kullanımı, kendini tanıma, doğayı koruma, sağlığını koruma, kendini koruma, dengeli beslenme ve kişisel bakım*” olduğu ortaya çıkmıştır.

A8 kodlu araştırmada öğrencilerin hayat bilgisi dersinde çocuk edebiyatı ürünlerinden faydalanma ile kendilerinde gelişen becerilerine ilişkin görüşleri incelendiğinde hayal gücü, farklı düşünme, olaylara çok yönlü bakabilme, iş birliği, yorum yapabilme ve olayları değerlendirme becerileri öne çıkmaktadır. Özellikle 32 öğrenciden 17'si öykülerin hayat bilgisi dersi konularının öğretiminde kullanılması hayal güçlerinin geliştirdiği algısına sahip olmuşlardır.

Hayat bilgisi öğretiminin beceri eğitiminde çocuk edebiyatından faydalanmaya yönelik yapılan araştırmalar birlikte değerlendirildiğinde, A1, A6 ve A7 kodlu araştırmalarda değer eğitimi boyutunda olduğu gibi hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan becerilerin içerik yönünden çocuk kitaplarında ve çocuk dergilerindeki varlığı sorgulanmıştır. A6 kodlu araştırmada incelenen 241 çocuk kitabında girişimcilik değerine hiç yer verilmemesi araştırmanın dikkat çeken noktalarından birini oluşturmaktadır. A5 kodlu araştırmada ise çocuk edebiyatı ile yapılandırılmış dramanın hayat bilgisi öğretiminde kullanılmasının çocuklarda geliştirebileceği beceriler sınıf öğretmenleri görüşleri bağlamında belirlenmiştir. Bu değerlendirmeler bağlamında A1, A5, A6 ve A7 kodlu araştırmaların ortak yönü durum tespitine yönelik olarak yapımları şeklinde görülmüştür. Fakat A8 kodlu araştırmada ise bu dört araştırmadan farklı olarak çocuk edebiyatı ürünlerinden olan hikayelerin hayat bilgisi dersi beceri öğretimine katkısı incelenmiş, bu bağlamda çalışma grubunu oluşturan 32 öğrencinin becerilerinin geliştiği algısına sahip oldukları görülmüştür. Bu bulgu hayat bilgisi dersi beceri öğretiminde çocuk kitaplarından faydalanmanın katkısını somut bir şekilde gösterir niteliktedir.

Konuların öğretimi

A1 kodlu araştırmanın bir boyutunda 2015 hayat bilgisi dersi öğretim programı ünite ve kazanımlarının 6-9 yaşa uygun 300 farklı çocuk kitabı içeriği ile uyum durumu incelenmiştir. Bu bağlamda 1. ve 3. sınıf düzeyinde hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan altı farklı ünite ve kazanımlarının incelenen çocuk kitapları ile ilişkili olduğu görülmüştür.

A3 kodlu araştırmada 2018 hayat bilgisi dersi öğretim programı bağlamında hazırlanan iki farklı 3. sınıf hayat bilgisi ders kitabında yer alan metinler çocuk edebiyatı yapıtı değerlendirme kriterlerinden biri olan tema/izlek bağlamında incelenmiştir. Bu bağlamda incelenen metinlerin çocukların yaş düzeyine uygun olduğu, çocuklarda oluşturulmak istenilen etki bakımından, konu ve izlek uyumunun yeterli

olduğu belirlenmiştir. Fakat incelenen metinler çocukları hayal kurmaya yönlendirme, düşündürme, duyuları yardımıyla yaşantı kazandırma ve soyut işlemler gelişimini destekleme yönünden yetersiz bulunmuştur.

A6 kodlu araştırmanın bir boyutunda 2018 hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan ünite ve kazanımlara çocuk kitaplarında yer verilme durumu incelenmiştir. A7 kodlu çalışmada da 2018 yılı Hayat Bilgisi dersi öğretim programında yer alan ünite ve kazanımların 12 farklı TRT Çocuk dergisinde yer alma durumu sorgulanmıştır.

Hayat bilgisi öğretiminin ünite ve kazanımların öğretimi boyutu bağlamında yapılan araştırmalar birlikte değerlendirildiğinde, A1, A6 ve A7 kodlu çalışmalarda ortak olanın çocuk kitapları ve dergi içeriklerinin hayat bilgisi dersi öğretim programı ünite ve kazanımlarını kapsama durumunun sorgulanmış olmasıdır. Fakat bu hayat bilgisi dersi ünite ve kazanımlarıyla ilişkili olan çocuk kitaplarının konuların öğretimine katkısı deneysel olarak değerlendirilmemiştir. A3 kodlu çalışmada da bu duruma benzer olarak 3. Sınıf hayat bilgisi ders kitaplarında yer alan metinler çocuk edebiyatı yapıtı değerlendirme kriterleri bağlamında değerlendirilmiştir. Bu çalışmada da deneysel olarak bu metinlerin konuların öğretimine katkısı incelenmemiştir.

Kavram öğretimi

A9 kodlu çalışmada 3. Sınıf hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan kavramlar arasından seçilen 21 kavramın 3 farklı çocuk kitabı yoluyla öğretimi amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırmaya katılan öğrenciler kavram öğretiminde çocuk kitaplarından faydalanmayı çoğunlukla eğlenceli, farklı, maceralı bulmuşlar ve kısmen de yorucu bulmuşlardır. Genel manada öğrenciler hayat bilgisi dersi kavramlarının öğretiminde çocuk edebiyatından faydalanmaya yönelik olumlu bakış açısına sahip olmuşlardır. Ayrıca çocuk kitaplarının hayat bilgisi dersi kavram öğretimi sürecine olumlu katkı sağladığı da belirlenmiştir. Bu bağlamda hayat bilgisi dersi kavramlarının öğretiminde çocuk kitaplarından yararlanılmasının kavram öğretimini sağlayacağı yorumu çıkarılabilir.

Öğretim yönteminin güçlendirilmesi

A5 kodlu çalışmada çocuk edebiyatı ürünleri ile yapılandırılmış drama yönteminin hayat bilgisi dersi öğretiminde kullanılabilirliği üzerinde sınıf öğretmenlerinin görüşleri incelenmiştir. Bu kapsamda araştırmaya katılan 60 sınıf öğretmeninden 54'ü hayat bilgisi öğretiminde çocuk edebiyatı ile dramanın birlikte kullanılabileceği görüşünü belirtmiştir. Ayrıca sınıf öğretmenleri drama ile çocuk edebiyatı türlerinden masal, öykü, tiyatro ve şiirin hayat bilgisi öğretiminde kullanılabileceğini ifade etmiştir. A8 kodlu çalışmada ise çocuk edebiyatı ürünleri örnek olay yöntemine entegre edilerek hayat bilgisi dersi konularının öğretiminde kullanılmıştır. Bu durum öğrencilerde hayat bilgisi dersine ilişkin olumlu bir bakış açısı oluşturmuştur. Her iki araştırmanın bulguları birlikte değerlendirildiğinde, A8 kodlu araştırmanın hayat bilgisi konularının öğretiminde çocuk edebiyatından faydalanılması konusunda daha iddialı olduğu görülmüştür. Çünkü bu çalışmada çocuk edebiyatı ürünleri, hayat bilgisi dersi konularının öğretimi sürecine dahil edilmiş ve denenmiştir. Bu bağlamda hayat bilgisi dersi konularının öğretiminde çocuk edebiyatından yararlanılmasının, konuların öğretimi kolaylaştırabileceği yorumunu çıkarılabilir.

İkinci araştırma sorusunu cevaplandırmaya dair bulgular

Senteze dahil edilen araştırmaların verileri kapsamında “Çocuk edebiyatı hayat bilgisi öğretiminin hangi boyutlarında öne çıkmaktadır?” sorusu cevaplandırılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda senteze dahil edilen araştırmalarda çocuk edebiyatından hayat bilgisi öğretiminin değer ve beceri eğitimi boyutlarında daha çok faydalandığı/faydalanılacağı öngörülmüştür. Ancak bu öngörünün nitel boyutu olan deneysel çalışmalarla desteklenmesinin daha anlamlı olacağı değerlendirilmektedir.

Üçüncü araştırma sorusunu cevaplandırmaya dair bulgular

Senteze dahil edilen araştırmaların verileri kapsamında “Hayat bilgisi öğretiminde çocuk edebiyatından faydalanmaya yönelik yapılan çalışmaların verileri bağlamında üretilen öneriler nasıldır?” sorusu cevaplandırılmaya çalışılmıştır. Bu sorunun cevabı hayat bilgisi dersi öğretiminin boyutlarını oluşturan değer eğitimi, beceri eğitimi, kavram öğretimi, konuların öğretimi ve öğretim yönteminin güçlendirilmesi başlıkları altında verilmeye çalışılmıştır.

Hayat bilgisi dersinde değer eğitiminde çocuk edebiyatından faydalanmaya yönelik A1 kodlu araştırmada herhangi bir öneriye yer verilmemiştir. A2 kodlu araştırmada, değerler eğitimi bağlamında incelenen 15 farklı resimli çocuk kitabında misafirperverlik, bağımsızlık, vatanseverlik ve adalet değerlerine çok az yer verildiği ya da hiç yer verilmediği için resimli çocuk kitabı yazarlarına yönelik olarak resimli çocuk kitaplarında bu değerlere daha çok yer verilmesi istenilmektedir. A4 kodlu araştırmanın önerileri doğrudan değer eğitiminde çocuk edebiyatından faydalanmaya yönelik yapılmıştır. Hayat bilgisi öğretiminde değer eğitimi boyutu göz ardı edilmiştir. Bu bağlamda değer aktarma amacı taşıyan çocuk kitaplarının nitelikli olması, içeriğinin iyi olması, kitapların değer eğitimi alanında uzman kişiler tarafından incelenmesi, değerlere eşit yer veren kitapların tercih edilmesi, yayınevi tarafından değerler eğitimi amacı taşıyan kitapların set olarak sunulması, öğretmenlerin değer eğitiminde çocuk edebiyatının önemini kavraması, öğretmen adaylarına yönelik değer eğitiminde çocuk edebiyatından faydalanmaya yönelik uygulamalı eğitim verilmesi, çocuk edebiyatı yazarlarının ülkesinin değerleri hakkında bilgi sahibi olması istenilmektedir. Bu önerilerin hayat bilgisi dersi ile ilişkisinin zayıf kaldığı görülmektedir. Ayrıca yapılan bu önerilerin alana katkı vermesi bakımından daha somut ve işlevsel olması gerektiği değerlendirilmiştir. A7 kodlu araştırmada Türkiye’de yayımlanan çocuk dergilerinin hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan değerlerin aktarılmasında kullanılabilirliği önerilmiştir. Ayrıca sabır, adalet ve vatanseverlik değerlerine TRT Çocuk Dergisi’nde daha az yer verildiği için bu değerlerin çocuk dergilerinde, ders kitaplarında, animasyon filmlerinde ve çizgi filmlerinde daha çok işlenmesi önerilmiştir.

A5 kodlu araştırmada hayat bilgisi öğretiminde kullanılacak olan drama yönteminin çocuk edebiyatı ile desteklenmesi önerilmektedir. Ayrıca bu önerinin dışında yapılan üç farklı önerinin (Öğretmenlerin drama eğitimi alması, drama yöntemindeki kurgu ve canlandırmaların daha sağlam temellere dayandırılması, yöntemin çok iyi planlanması) drama yöntemine yönelik yapıldığı görülmüştür.

A6 kodlu araştırmada hayat bilgisi dersi öğretim programının kazanımlarına ulaşmak için araştırmacı tarafından önerilen çocuk kitaplarının etkisini belirlemeye yönelik deneysel çalışmaların yapılması istenilmektedir. Ayrıca araştırmacı tarafından incelenen çocuk kitaplarında ilişkisi tespit edilemeyen kazanımlara ilgili çocuk kitabı yazarlarının kitap yazmaları istenilmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hayat bilgisi dersi kazanımlarına yönelik öğrencilerin okuyabileceği tavsiye çocuk kitabı

listesinin oluşturulması önerilmektedir. Bu listelerin oluşturulmasında hayat bilgisi ve çocuk edebiyatı bağlamında incelenen çocuk kitaplarından faydalanılabileceği belirtilmektedir.

A8 kodlu araştırmada hayat bilgisi öğretiminde çocuk edebiyatından faydalanmaya yönelik olarak, araştırmada kullanılan kazanımların sınıf seviyesinin değiştirilerek etkileşimli kitap okuma etkinlikleriyle öğretimin desteklenmesi amacıyla araştırma yapılması önerilmektedir. Bu öneri dışındaki tüm önerilerin genel olarak çocuk edebiyatı bağlamında yapıldığı görülmüştür. A9 kodlu araştırmada ise hayat bilgisi kavram öğretiminde çocuk edebiyatından faydalanılmış olmasının olumlu olduğu sonucuna bağlı kalınarak sosyal bilgiler ve fen bilimleri dersi kavramlarının da öğretiminde çocuk edebiyatından faydalanılması istenilmektedir.

Meta-senteze dahil olan araştırmaların önerilerinin hayat bilgisi öğretiminde çocuk edebiyatından faydalanmaya yönelik katkısı değerlendirildiğinde, gelecek çalışmalarda hayat bilgisi öğretiminde çocuk edebiyatının kullanılmasının önemini ortaya koymaya yönelik olduğu görülmüştür. Yapılan önerilerin daha çok çocuk edebiyatı özelinde yapıldığı anlaşılmıştır. Bu sonuç bu araştırmaların zayıf yönlerinden birini oluşturmaktadır.

4.Sonuç ve Öneriler

Hayat bilgisi dersi öğretimi beceri, değer, ünite-kazanım ve kavram olmak üzere dört farklı boyuttan oluşmaktadır (Kaşkaya, 2018). Bu araştırmada bu dört farklı boyutun öğretiminde çocuk edebiyatı ürünlerinden faydalanılabileceği sonucu ortaya çıkmıştır. Fakat bu anlamda yapılan araştırmaların (A1, A2, A3, A4, A5, A6, A7) daha çok durum tespitine yönelik olduğu görülmüştür. Bu araştırmalarda her ne kadar verilere bağlı kalınarak hayat bilgisi öğretiminde çocuk edebiyatından faydalanılabileceği ortaya konulsa da bu durum yorumlayıcı bakış açısından öteye geçememektedir. Özellikle hayat bilgisi öğretiminin beceri öğretimi ve değer eğitimi boyutlarında yapılan çalışmalarda daha çok hayat bilgisi öğretim programında yer alan beceri ve değerlerin çocuk kitaplarında yer alıp almama durumu incelenmiştir. Bu durum hayat bilgisi öğretiminde çocuk edebiyatından yararlanmaya yönelik güçlü bir zemini işaret etse de öğrenciler bu çocuk kitaplarını okuduğunda, onların hangi değerlerinin, hangi becerilerinin nasıl etkilendiğini ortaya koyan hiçbir veriye bu çalışmalarda rastlanılmamıştır. Erişik (2019), Şimşek (2020) ve Ulun'un (2022) yaptığı araştırmalar da bu araştırmanın sonucu ile benzer nitelik taşımaktadır. Bu üç araştırmacı da değer eğitiminde çocuk kitaplarının içeriğini incelemiştir. Oysaki bu durum mevcut araştırmanın sonucu bağlamında değerlendirildiğinde hayat bilgisi öğretiminde çocuk edebiyatından faydalanma noktasında ortaya çıkan eksikliklerden biri olarak görülmektedir. Bu bağlamda hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan değerleri ve becerileri içeren çocuk kitaplarının, çocuklarda eksik görülen değerlerin veya becerilerin öğretiminde kullanılabilmesi için daha çok deneysel çalışmanın yapılması fikrinin bir sonraki araştırmacılar için ilham kaynağı olabileceği değerlendirilmektedir. Ayrıca meta senteze dahil edilen araştırmaların yıllara göre dağılımı kullanılan yöntem bağlamında incelendiğinde, Takak (2022) ve Çiğdemir (2023) tarafından yapılan son iki farklı çalışmanın deneysel desende yapılmış olması, gelecekte hayat bilgisi öğretiminde çocuk edebiyatından daha çok faydalanılabiliyor olunması bakımından da umut verici niteliktedir.

Hayat bilgisi öğretiminin kavram öğretimi boyutunda çocuk edebiyatı ürünlerinden faydalanılması kavram öğretimi kolaylaştırmakta ve amacına ulaştırmaktadır. Bu sonuç hayat bilgisi kavramlarının öğretimi sürecinde sınıf öğretmenlerinin çocuk edebiyatından faydalanılabileceğini göstermektedir. Mevcut çalışmada hayat bilgisi dersinde kavram öğretimine yönelik bir çalışma incelenmiştir. Bu

bağlamda bir sonraki araştırmacılar için bu çalışmaların yaygınlaştırılması önerilmektedir. Hayat bilgisi öğretiminde kullanılan güncel öğrenme yöntemlerinden dramanın güçlendirilmesinde de çocuk edebiyatından faydalanılabileceği öngörülmektedir. Mevcut araştırmanın bu sonucunu destekler nitelikte Avcı (2021) tarafından yapılan araştırmada sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi öğretiminde en sık kullandıkları yöntemler arasında yer almaktadır. Çocuk edebiyatı metinleri ile drama yönteminin güçlendirilip hayat bilgisi öğretiminde kullanılmasına yönelik nitel boyutu olan deneysel araştırmaların yapılması gelecek araştırmalar için yol gösterici olabilir.

Meta-senteze dahil olan araştırmaların önerilerinin hayat bilgisi öğretiminde çocuk edebiyatından faydalanmaya yönelik değil de daha çok çocuk edebiyatı alanına yönelik olduğu anlaşılmıştır. Hayat bilgisi öğretiminde çocuk edebiyatından faydalanmaya yönelik olarak yapılan öneriler; çocuk kitaplarının ve dergilerin hayat bilgisi öğretiminde kullanılması, bu anlamda deneysel çalışmalar yapılması şeklindedir. Hayat bilgisi dersi doğası gereği birçok disiplin ile ilişkilendirilebilir (Gültekin ve Özenç İra, 2021). Bu özelliği çocuk edebiyatından da faydalanılmasına temel oluşturmaktadır. Bu anlamda hayat bilgisi öğretiminin boyutları olan değer, beceri, ünite-kazanım, kavram öğretiminde çocuk edebiyatı ürünlerinden faydalanılabilir. Ayrıca hayat bilgisi öğretiminde kullanılan yöntemlere entegre edilerek, yöntemi güçlendirmesi sağlanıp, öğretim boyutlarında hedefe ulaşmayı kolaylaştırabilir.

Kaynakça

- Aktay, S. (2021). Hayat bilgisi öğretiminde web 2.0 araçlarının kullanımı. A. Gündoğın ve Z. Kılıç (Editörler), *Güncel yaklaşımlara dayalı etkinlik örnekleriyle hayat bilgisi öğretimi* içinde (ss.27-45). Ankara: Vizetek Yayıncılık.
- Aktepe, V. ve Gündüz, M. (2021). Hayat bilgisi dersinde değerler eğitimi. V. Aktepe ve M. Gündüz (Editörler), *Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi öğretimi* içinde (ss.219-242). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Aküzüm, C., ve Özmen, F. (2013). Eğitim denetmenlerinin rollerini gerçekleştirme yeterlikleri: bir meta-sentez çalışması. *Ekev Akademi Dergisi*, (56), 97-120.
- Altıntaş, S. ve Yorulmaz, A. (2018). Hayat bilgisi dersinde kavram öğretimi. S. Sidekli (Editör), *Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi öğretimi* içinde (ss.189-239). Ankara: Eğiten Kitap.
- Aspfors, J., ve Fransson, G. (2015). Research on mentor education for mentors of newly qualified teachers: A qualitative meta-synthesis. *Teaching and Teacher Education*, 48, 75-86.
- Atalay, N. (2021). Hayat bilgisi öğretiminde yavaş geçişli animasyon kullanımı. A. Gündoğın ve Z. Kılıç (Editörler), *Güncel yaklaşımlara dayalı etkinlik örnekleriyle hayat bilgisi öğretimi* içinde (ss.121-138). Ankara: Vizetek Yayıncılık.
- Avcı, G. (2021). Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde kullandıkları strateji, yöntem ve teknikler: nitel bir araştırma. *Öğretmen Eğitiminde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 164-177. 10.29329/jirte.2021.372.5
- Balbağ, N. L. (2021). Hayat bilgisi öğretiminde yaratıcı drama. A. Gündoğın ve Z. Kılıç (Editörler), *Güncel yaklaşımlara dayalı etkinlik örnekleriyle hayat bilgisi öğretimi* içinde (ss.221-241). Ankara: Vizetek Yayıncılık.
- Bekiroğlu, D. ve Ütkür Güllühan, N. (2022). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde yaşam becerilerinin eğilimleri: Bir meta-sentez çalışması. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 1- 35. <https://doi.org/10.33711/yyuefd.1059300>
- Bondas, T., ve Hall, E. O. (2007). Challenges in approaching metasynthesis research. *Qualitative Health Research*, 17(1), 113-121.
- Bozkurt, M. (2019). Çocuk kitaplarında hayvan sevgisi. *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 11(44), 236-240.

- Çiğdemir, S. (2023). Çocuk edebiyatı ürünleri ile kavram öğretimi: Bir karma yöntem çalışması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 11(3), 549-566.
- Deliveli, K. (2020). Nitel bir araştırma: Uygulamalı çocuk edebiyatı ders etkinliklerinin değerlendirilmesi. *Journal of Computer and Education Research*, 8 (15), 274-304. DOI:10.18009/jcer.686511
- Durmaz, M., Topcam, A. B., Sönmez, M., ve Baysal, Z. N. (2023). Etkileşimli okuma destekli hayat bilgisi derslerinin ilkökul öğrencilerinin hayat bilgisi dersi ve çevreye yönelik tutumlarına etkisi. *Millî Eğitim*, 52 (240), 3083-3112. DOI: 10.37669/milliegitim.1181730
- Elçiçek, M. (2022). Uzaktan eğitim engelleri: Bir meta-sentez çalışması. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 35-45.
- Erişik, K. (2019). *Çocuk edebiyatı yazarı Hasan Kallımcı'nın ilkökul düzeyindeki kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı.
- Girmen, P. (2017). Hayat bilgisi dersi ve kavram öğretimi. B. Tay (Editör), *Etkinlik örnekleriyle hayat bilgisi öğretimi* içinde (ss.257-280). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Gülcü, A. ve Küçükkaragöz, H. (2021). Sınıf Öğretmenlerinin Hayat Bilgisi Öğretiminde Çocuk Edebiyatı ile Yapılandırılmış Dramaya İlişkin Görüşleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(2), 742-768.
- Gültekin, M. ve Özenç İra, G. (2021). Hayat bilgisi öğretiminin geleceği. A. Gündoğan ve Z. Kılıç (Editörler), *Güncel yaklaşımlara dayalı etkinlik örnekleriyle hayat bilgisi öğretimi* içinde (ss.1-23). Ankara: Vizetek Yayıncılık.
- Gündoğan, A. (2021). Hayat bilgisi öğretiminde okul dışı öğrenme ortamları. A. Gündoğan ve Z. Kılıç (Editörler), *Güncel yaklaşımlara dayalı etkinlik örnekleriyle hayat bilgisi öğretimi* içinde (ss.245-268). Ankara: Vizetek Yayıncılık.
- Güneş, D. ve Erdem, R. (2022). Nitel araştırmaların analizi: Meta-sentez. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 81-98.
- Gürdoğan Bayır, Ö. (2017). Hayat bilgisi dersinde beceri öğretimi. B. Tay (Editör), *Etkinlik örnekleriyle hayat bilgisi öğretimi* içinde (ss.283-319). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Herdem, K., ve Ünal, İ. (2018). STEM eğitimi üzerine yapılan çalışmaların analizi: Bir meta-sentez çalışması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 48(48).
- Karaçoban, F. (2021). Hayat bilgisi öğretiminde otantik öğrenme yaklaşımı. A. Gündoğan ve Z. Kılıç (Editörler), *Güncel yaklaşımlara dayalı etkinlik örnekleriyle hayat bilgisi öğretimi* içinde (ss.163-191). Ankara: Vizetek Yayıncılık.
- Kaşakaya, A. (2018). Hayat bilgisi öğretimi sürecinde temel yaşam becerileri. S. Sidekli (Editör), *Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi öğretimi* içinde (ss.121-185). Ankara: Eğiten Kitap.
- Kaya, S. (2023). Türkiye'deki eğitim programları ve öğretim alanı'nın kapsamı ve araştırma alanları üzerine bir meta-sentez (1974-2021), *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14 (4), 246-263. <https://doi.org/10.19160/e-ijer.1292721>
- Kaya, M. F. (2021). Hayat bilgisi öğretiminde tersyüz sınıf modeli. A. Gündoğan ve Z. Kılıç (Editörler), *Güncel yaklaşımlara dayalı etkinlik örnekleriyle hayat bilgisi öğretimi* içinde (ss.195-216). Ankara: Vizetek Yayıncılık.
- Kılıç, Z. (2018). Hayat bilgisi dersinde farkındalık oluşturmak: belirli gün ve haftalar. S. Sidekli (Editör), *Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi öğretimi* içinde (ss.77-99). Ankara: Eğiten Kitap.
- Kılıç, Z. (2021). Hayat bilgisi öğretiminde storyline uygulamaları. A. Gündoğan ve Z. Kılıç (Editörler), *Güncel yaklaşımlara dayalı etkinlik örnekleriyle hayat bilgisi öğretimi* içinde (ss.271-295). Ankara: Vizetek Yayıncılık.

- Kodan, H. ve Kara, K. (2021). Sınıf Eğitimi Bilim Dalı'nda çocuk edebiyatı konulu lisansüstü çalışmalara genel bakış: Bir meta-sentez çalışması. *OPUS– Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(Eğitim Bilimleri Özel Sayısı), 4539-4567. DOI: 10.26466/opus.888446
- Kurt, Ö. (2019). *6-10 Yaş çocuk öykü kitaplarının MEB 2018 hayat bilgisi öğretim programında bulunan değerler yönünden incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Öksüz, H. İ., Keskin, H. K., ve Çetinkaya, F. Ç. (2018). Sosyal medya platformlarında en fazla önerilen 15 resimli çocuk kitabının Hayat Bilgisi Programı'nda yer alan değerler bakımından incelenmesi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 6(1), 13-31.
- Polat, S. ve Ay, O. (2016). Meta-sentez: Kavramsal bir çözümleme. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi* 4(1), 52-64. <http://dx.doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.4c2s3m>
- Sever, S. (2019). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü (3. Baskı)*. İzmir: Tudem.
- Şimşek, Ş. (2020). Çocuk Edebiyatında Değerler Eğitimi. Ş. Şimşek ve F. Bulut (Editörler). *Çocuk edebiyatı yazarlarının kaleminden değerler eğitimi* içinde ss. 9-19. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Şirin, M. R. (2022). *Çocuk, çocukluk ve çocuk edebiyatı (3. Baskı)*. İstanbul: Uçan At Yayınları.
- Takak, T., ve Kabapınar, Y. (2022). Sınıf Öğretmenlerinin Öğrenme Ortamlarında Çağdaş Türk Çocuk Edebiyatı Öykülerine Yer Verme Durumları: Edebiyatın Sınıfa Yansıması. *International Primary Education Research Journal*, 6(2), 119-139.
- Taşkın, A. (2022). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersleri için çocuk edebiyatı okuma yürüngenisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bolu.
- Tekindal, M. ve Tonbalak, K. (2021). Nitel araştırmalarda meta-sentezin kapsamı ve yaşlılık alanında meta-sentez örnekleri. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 21 (2), 235-268.
- Toker, A. (2022). Bir araştırma metodolojisi olarak sistematik literatür incelemesi: Meta-sentez yöntemi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 313-340.
- Uçuş, Ş., Demirbaş, İ., Gafa, İ., Yıldız, Z. ve Sönmez, K. (2017). Review Of The Eligibility Of Children's Books To The Congurity Of The Social Studies Curricula (K1-K3), *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 8, (27), pp. (408-441).
- Ulun, E. B. (2022). Cahit uçuk'un çocuk romanlarında değerler eğitimi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 133-145.
- Ulusoy, K. (2017). Hayat bilgisi dersinde değerler ve değerler eğitimi. B. Tay (Editör), *Etkinlik örnekleriyle hayat bilgisi öğretilimi* içinde (ss.323-350). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Uzunkol, E. (2021). Hayat bilgisi dersinde temel beceri öğretilimi. V. Aktepe ve M. Gündüz (Editörler), *Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi öğretilimi* içinde (ss.103-147). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ünlü, İ. ve Kaşkaya, A. (2018). Değer eğitimi. S. Sidekli (Editör), *Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi öğretilimi* içinde (ss.101-119). Ankara: Eğiten Kitap.
- Yerli, B. (2022). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı bağlamında TRT Çocuk Dergisinin incelenmesi*. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ayfonkarahisar.
- Yıldız, V. A. ve Kılıç, D. (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarına ilişkin öğretmen görüşleri: bir meta-sentez çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 2115-2127.
- Yıldırım, G., ve Dayan, G. (2019). 3.Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Metinlerinin Çocuk Edebiyatında "İzlek-Tema" Bağlamında İncelenmesi. 2. Uluslararası Temel Eğitim Kongresi (s. 122-127). Ankara: Eğiten Matbaacılık.